

РЕГІОНАЛЬНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

В статті досліджено загальну структуру, основні розділи та наповненість Регіональних програм розвитку малого підприємництва, розглянуто динаміку очікуваних кінцевих результатів від реалізації заходів програми за періодами її дії.

In article there are investigated the common structure, the basic sections and fullness of Regional programs of development of small business, it is considered dynamics of expected final results from realization of actions of the program behind the periods of its action.

Ключові слова: регіональні програми розвитку малих підприємств; об'єкти інфраструктури підтримки малого підприємництва; інвестиційний клімат; прибутковість підприємств; конкурентоспроможність малого бізнесу.

Вступ. Практика функціонування малих підприємств Хмельницької області не є виключенням і підтверджує основні тенденції стану, розвитку та функціонування малих підприємств України. Дослідження основних аспектів діяльності малих підприємств (МП) дало змогу виділити основні тенденції, що характеризують їх діяльність, а саме: спостерігається зменшення кількості малих підприємств на 10 тис. населення; зменшення кількості зайнятих та найманих працівників; темпи зростання обсягів реалізованої продукції, з урахуванням індексів інфляції, у провідних галузях є незначними; спостерігається зростання частки збиткових малих підприємств і відповідно зменшення частки підприємств, що отримали прибуток; зменшився загальний обсяг валових капітальних інвестицій в матеріальні активи; значно знизився рівень рентабельності операційної діяльності у ключових галузях економіки та ін. Покращити ситуацію, що склалася можливо лише за умови формування та підтримки відповідного конкурентного середовища для їх функціонування. Важливою складовою позитивного розвитку підприємницької діяльності за умов нестабільної економіки є підтримка малого бізнесу не тільки на державному рівні, а й на регіональному. Сприяння малому бізнесу на регіональному рівні буде підвищувати рівня їх конкурентоспроможності та економічної безпеки, а також створить належні умови для їх розвитку та функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування, розвитку, організації підприємництва в Україні присвячені праці провідних науковців таких, як В.М. Гейц, М.П. Войнаренко, Й.М. Петрович, Г.М. Захарчин, А.А. Терехов та ін.

У попередніх публікаціях нами було досліджено наступне:

- стан та напрямки розвитку малого підприємництва Хмельницького регіону [1, с.10-15];
- проблеми функціонування малих підприємств Хмельницької області та шляхи їх вирішення [2, с. 24–28];
- ресурсний потенціал малих підприємств Хмельницького регіону та напрямки його використання [3, с. 50–55];
- стан та розвиток нормативно-законодавчої бази щодо підтримки діяльності малих підприємств та перспективи його удосконалення [4, с. 50–55].

На сьогодні існує значна частина проблем функціонування малих підприємств, що більшою часткою вирішується на регіональному рівні. Зазначені питання є недостатньо дослідженими і особливо загострюються під впливом кризових явищ. Актуальність подальших розробок щодо підтримки малих підприємств на рівні регіону обумовила вибір теми та визначила мету статті.

Постановка завдання. Метою статті є дослідити зміст та значимість Регіональних програм розвитку малого підприємництва, окреслити їх основні завдання та визначити наслідки їх дії. Мета статті може бути досягнута шляхом виконання наступних завдань:

- вивчити загальну структуру програм, основні їх розділи та наповненість;
- дослідити динаміку очікуваних кінцевих результатів від реалізації програми за періодами її дії;
- дослідити динаміку очікуваної кількості об'єктів інфраструктури підтримки малого підприємництва за період 2006–2010 рр. (одиниць);
- дослідити динаміку загальної потреби у коштах на реалізацію заходів програми за термінами її дії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність та результативність функціонування малих підприємств у конкурентному середовищі значною мірою залежить від їх підтримки не тільки на рівні держави, а й на рівні регіону. Низький рівень конкурентоспроможності малих підприємств, нестабільність функціонування, висока залежність від зовнішнього середовища, мінливість та обмеженість масштабів бізнесу мають негативний вплив на функціонування малих підприємств та потребують їх підтримки на регіональному рівні. Розглянемо зміну структури прибуткових та збиткових підприємств в цілому по області та за окремими містами [8, с. 52]. Дослідження динаміки основних показників діяльності МП дало змогу зауважити, що спостерігається зростання частки збиткових малих підприємств і відповідно зменшення частки підприємств, що отримали прибуток (табл. 1). Така тенденція показників прибутковості

свідчить про зниження конкурентоспроможності малих підприємств і ще раз доводить гостру необхідність сприяння їх розвитку та функціонуванню на місцевому рівні.

Таблиця 1

**Питома вага прибуткових малих підприємств за окремими містами Хмельницької області
2006–2008р.р. (на кінець року; відсотків)**

Показник	2006	2007	2008
По області	67,6	68,8	64,2
м. Хмельницький	67,0	67,3	61,5
м. Кам'янець-Подільський	65,9	61,2	59,8
м. Нетішин	74,0	72,6	72,4
м. Славута	82,0	81,5	65,2
м. Староконстянтинів	67,5	76,8	72,6
м. Шепетівка	74,3	78,6	70,2

За розрахунками табл. 1 доцільно відзначити, що за період 2006–2008 рр. за основними містами Хмельницької області зменшилась частка прибуткових підприємств (дослідження проводились за показником прибутку від звичайної діяльності до оподаткування). В цілому по області питома вага прибуткових підприємств зменшилась на 3,4 в.п. За період, що аналізується позитивна тенденція показника спостерігалась лише у м. Староконстянтинів – зростання частки прибуткових підприємств становило 5,1 в.п. За рештою міст Хмельницької області, що розглядались, відзначалось зменшення частки прибуткових підприємств, а саме м. Славута – 16,8 в.п., м. Кам'янець-Подільський – 6,1 в.п., м. Хмельницький – 5,5 в.п., м. Шепетівка – 5,1 в.п., м. Нетішин – 1,6 в.п.

Стан та розвиток малих підприємств значною мірою залежать від нормативно-правового регулювання їх діяльності. Так, в період 2005–2006 рр. існувало близько п'ятнадцяти основних нормативних документів, що регламентують підприємницьку діяльність [5, с. 48]. Починаючи з 2007 р. кількість законодавчих та інших нормативно-правових актів, що є базовими і використовувались для розробки Регіональної програми підтримки малого підприємництва в Хмельницькій області, зросла більше ніж у 3 рази [6, с. 52]. На сьогодні існує близько п'яти десятків законодавчих актів, що регулюють підприємницьку діяльність і які прийняті за основу для її розвитку і функціонування [7, с. 57–58].

Значною підтримкою успішного функціонування малих підприємств Хмельницького регіону є розробка та виконання Регіональних програм розвитку малого підприємництва області (далі програм). Звернемо увагу на останні з них. Так, за період з 2005–2010 рр. було розроблено Програми розвитку з такою періодичністю: 2005–2006; 2007–2008; 2009–2010 роки. Крім того на сьогодні закінчується робота над Регіональною програмою на період 2011–2012 рр. Важливо наголосити, що зазначені Регіональні програми розвитку малого підприємництва області розроблено саме на основі діючого [4, с. 111–117].

Доцільно наголосити, що кожна Програма має свою мету та основні завдання її досягнення. Так основною загальною метою зазначених програм [5–7] є: окреслення направленості та спрямування дій місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, територіальних підрозділів центральних органів виконавчої влади, громадських об'єднань підприємців на розвиток малого бізнесу, створення сприятливих умов розвитку малого підприємництва, ефективного та повне використання виробничого та наукового потенціалу, фінансових, матеріально-технічних та майнових ресурсів та ін.

Досягнення визначеної мети, за окремими програмами розвитку малих підприємств може бути за рахунок виконання таких завдань [5–7]:

- створення сприятливого середовища для здійснення підприємницької діяльності;
- створення придатного інвестиційного клімату для залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій у виробничу та інноваційну сферу;
- забезпечення відповідного нормативно-законодавчого регулювання, адекватного рівню ринкових відносин та гласності, у процесі підготовки проектів регуляторних актів, що впливають на бізнесове середовище [6];
- фінансова підтримка реалізації проектів суб'єктів підприємницької діяльності;
- підтримка розвитку молодіжного підприємництва, підвищення рівня зайнятості населення в малих містах та сільській місцевості, вирішення соціальних проблем та сприяння самозайнятості населення;
- підготовка кадрів для сфери підприємництва, підвищення рівня правових та економічних знань підприємців;
- формування активного бізнесового середовища та громадської самосвідомості підприємців;
- залучення суб'єктів малого підприємництва до виконання місцевих програм і проектів, що реалізуються в різних галузях економіки, зокрема, заходів з підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу в області [7];
- підвищення рівня конкурентоспроможності малого бізнесу та його експортного потенціалу та ін.

Важливо відзначити, що зазначені Програми мають аналогічну структуру (крім мети, завдань), в них передбачено такі розділи: терміни, етапи, очікувані результати від реалізації Програми, що представлені

в динаміці цільових показників; загальна сума коштів необхідних для реалізації запропонованих заходів; основні джерела фінансування; перелік можливих пілотних та цільових проектів; система організації контролю за виконанням Програми.

Доцільно звернути увагу на розділ, що передбачає очікувані результати від реалізації Програми, що представлені в динаміці цільових показників. Розглянемо основні з них, що будуть представлені у табл.2.

Таблиця 2

Очікувані кінцеві результати від реалізації програми за період 2006–2010 рр.

Показник	Роки		
	2006	2008	2010
1. Кількість діючих малих підприємств / кількість МП на 10 тис. чол. населення (одиниць)	6100/44	6690/48	7380/55
2. Чисельність працюючих на малих підприємствах (осіб)	60500	56900	51700
3. Кількість підприємців – фізичних осіб	53000	69000	143100
4. Кількість фермерських господарств (одиниць)	1140	1210	1435
5. Питома вага малого підприємництва у загальних обсягах виробленої продукції регіону (%)	14,0	9,4	28,8
6. Кількість підприємців, що пройдуть підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації (осіб)	1650	1840	1900
7. Кількість створених нових робочих місць за рахунок малого підприємництва (одиниць)	25400	-	20000
8. Загальна сума коштів, необхідних для реалізації Програми, тис. грн.	19594,42	21476	272454,9

За даними табл. 2 спостерігається наступне: внаслідок виконання рекомендованих заходів за період 2006–2010 рр. прогнозується збільшити кількість діючих МП та кількість МП на 10 тис.чол. населення відповідно на 1280 та 11 (одиниць). Кількість підприємців – фізичних осіб планується збільшити у 2,7 рази. Більше ніж у 2 раз планується збільшити питому вагу обсягу виробленої продукції малого підприємництва у загальному обсязі виробленої продукції регіону. Важливо відзначити, що на регіональному рівні планується значне збільшення коштів на виконання заходів та рекомендацій Програми. Загальна сума коштів, необхідних для реалізації за період 2006–2010 рр буде збільшена у 13,9 рази.

Доцільно відзначити, що за даними табл. 2 спостерігається негативна тенденція по чисельності працюючих на малих підприємствах, яка за прогнозом скоротиться на 8800 осіб. Також за період 2006–2010 рр.прогнозується зменшення кількості створених нових робочих місць за рахунок малого підприємництва на 5400 одиниць.

Крім показників, що розглянуті в табл. 2 в Програмах, на регіональному рівні значна увага приділяється прогнозу таких показників: площа фермерських угідь (тис. га), надходження до бюджетів всіх рівнів (тис. грн.), розміщення держзамовлень серед суб'єктів підприємницької діяльності за кількістю і обсягами (тис. грн.), залучення валових інвестицій в основний капітал (тис. грн.).

Важливим показником, що характеризує діяльність малих підприємств і розглядається в програмі як один із очікуваних кінцевих результатів від реалізації її заходів є кількість об'єктів інфраструктури підтримки малого підприємництва (одиниць). Розглянемо динаміку даного показника в розрізі об'єктів інфраструктури за даними табл.3.

Таблиця 3

Очікувана кількість об'єктів інфраструктури підтримки малого підприємництва за період 2006–2010 рр. (одиниць)

Показник	Роки		
	2006	2008	2010
Бізнес-центри	7	7	7
Бізнес-інкубатори	4	3	4
Технопарки	1	1	2
Лізингові центри	6	4	4
Фінансово-кредитні установи (кредитні спілки, установи взаємного кредитування)	25	27	27
Фонди підтримки підприємництва	3	2	4
Інвестиційні, інноваційні фонди і компанії	5	4	4
Біржі	8	12	12
Інформаційно-консультативні установи	36	35	35
Страхові компанії	5	5	3
Аудиторські фірми	30	23	23
Разом	130	123	125

Загальна кількість об'єктів інфраструктури підтримки малого підприємництва за період 2006–2010 рр. зменшилась на 5 (одиниць). Не змінилась кількість бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів. Спостерігалось збільшення за такими об'єктами інфраструктури відповідно на технопарки – 1 одиниця, фінансово-кредитні установи (кредитні спілки, установи взаємного кредитування) – 2, фонди підтримки підприємництва – 1, біржі – 4 одиниці. Прогнозувалось зменшення: лізингові центри – 2 одиниці, інвестиційні, інноваційні

фонди і компанії – 1, інформаційно-консультативні установи – 1, страхові компанії – 2, аудиторські фірми – 7 одиниць.

Важливим показником, що є очікуваним кінцевим результатом від реалізації Програми є загальна сума коштів, необхідних для реалізації Програми, яка зросла за даними табл. 2 практично в 14 разів. Динаміка даного показника представлена у табл. 4 у розрізі програм та періодів їх дії. Доцільно наголосити, що основними джерелами коштів, що формують загальну суму коштів, є державний, обласний, місцеві бюджети, Регіональний фонд підтримки малого підприємництва по Хмельницькій області, Український фонд підтримки фермерських господарств, Обласне відділення фонду соціального захисту інвалідів, кошти міжнародної технічної допомоги, кошти донорських організацій та ін.

Таблиця 4

Динаміка загальної суми коштів на реалізацію заходів Регіональних програм в розрізі років їх дії

Періоди дії Програми	Роки дії Регіональних програм		
	2005–2006	2007–2008	2009–2010
Перший рік	8899,06	11028,5	115541,6
Другий рік	10695,36	10447,5	156913,3
Загальна сума за Програмою	19594,42	21476	272454,9

Висновки. Розробка, дотримання та виконання Регіональних програм розвитку малого підприємництва дадуть змогу:

- головному управлінню економіки здійснювати загальну координацію та постійний контроль роботи з організації виконання Регіональних програм за періодами;
- рекомендувати управлінням, іншим структурним підрозділам адміністрації, органам місцевого самоврядування, у межах повноважень, передбачених законодавством, здійснювати заходи, спрямовані на реалізацію Регіональних програм;
- здійснювати, регулювати, контролювати фінансування Програми з різних джерел, відповідно до потреб та прогнозів.

Виконання заходів та рекомендацій регіональних програм дасть змогу частково зменшити економічні та адміністративні перешкоди на шляху розвитку підприємництва на регіональному рівні, що в свою чергу призведе до збільшення кількості малих підприємств, зростанню чисельності працюючих на малих підприємствах, зростанню частки малого підприємництва у загальних обсягах виробництва продукції, збільшенню кількості об'єктів інфраструктури підтримки малих підприємств, кредитно-гарантійних установ та ін.

Література

1. Рзаєва Т. Г. Мале підприємництво Хмельницького регіону: стан та напрямки його розвитку / Т. Г. Рзаєва // Вісник ХНУ. Економічні науки. – 2009. – № 1. – С. 10–15.
2. Рзаєва Т. Г. Проблеми функціонування малих підприємств Хмельницької області та шляхи їх вирішення / Т. Г. Рзаєва, Л. В. Джулій // Вісник ХНУ. Економічні науки. – 2009. – Том 2. – № 2. – С. 24–28.
3. Рзаєва Т. Г. Ресурсний потенціал малих підприємств Хмельницького регіону та напрямки його використання / Т. Г. Рзаєва // Вісник ХНУ. Економічні науки. – 2010. – Том 2 – № 1. – С. 50–55.
4. Рзаєва Т. Г. Малі підприємства: стан та розвиток нормативно-законодавчої бази / Т. Г. Рзаєва // Вісник ХНУ. Економічні науки. – 2010. – Том 3. – № 5. – С. 111–117.
5. Регіональна програма розвитку малого підприємництва в Хмельницькій області на 2005–2006 роки від 21 січня 2005 року. – № 4 – 2005. – 16 с.
6. Регіональна програма розвитку малого підприємництва в Хмельницькій області на 2007–2008 роки від 31 січня 2007 року. – №6 – 2007. – 17 с.
7. Регіональна програма розвитку малого підприємництва в Хмельницькій області на 2009-2010 роки від 28 січня 2009 року. – № 9 – 2009. – 19 с.
8. Малі підприємства Хмельниччини: основні фінансові показники у 2008 : статистичний збірник / головне управління статистики у Хмельницькій області / під ред. В. В. Скальського. – Хмельницький, 2009. – 95 с.

Надійшла 12.03.2011